

« به نام او ، به یاد او، برای او »

« دبیرستان : علامه حلی (۱) »

« قواعد درس پنجم (الجملة الفعلية و الاسمية) »

« تهبه و تنظيم : فدایی / دبیر دبیرستان حلی »

« جزوه درسی : پایه دهم »

« سال تحصیلی : ۹۷ - ۹۶ »

« قواعد درس پنجم » : « هذا خلق الله »

□□ جمله در زبان عربی به دو شکل دیده می‌شود : ۱- جمله فعلیه ۲- جمله اسمیه

(۱) **جمله فعلیه :**

باشد، « **جمله فعلیه** » گفته می‌شود.

(۱) **فعل :** کلمه‌ایست که انجام دادن کاری و یا روی دادن حالتی را در زمان مشخصی به ما نشان می‌دهد. (همانطور که گفته شد ؛ ماضی - مضارع - امر)

(۲) **فاعل :** کلمه‌ای که انجام دهنده و کننده‌ی کار است و برای یافتن آن در جمله باید از دو سوال « **چه کسی ؟** » و « **چه چیزی ؟** » استفاده شود.

★ جایگاه « **فاعل** » همواره بعد از فعل بوده (ممکن است بلافاصله بعد از فعل و ممکن با فاصله از فعل)

و علامت آن همواره « **مرفوع** » **بِـ** / **بِـ** / « **ان** » در اسم مثنی / « **ون** » در جمع مذکر سالم) می‌باشد. مثال :

- يَذْهَبُ الطَّالِبُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ . (الطَّالِبُ ؛ فاعل و مرفوع)
- لَا يَسْتَكْسَلُ التَّلْمِيذُ فِي قِرَاءَةِ دُرُوسِهِ . (التَّلْمِيذُ ؛ فاعل و مرفوع)

انواع فاعل در زبان عربی :

(۱) **اسم ظاهر :** به اسمی که همواره بعد از فعل، به عنوان انجام دهنده و کننده‌ی کار به صورت نمایان دیده می‌شود، فاعل از نوع « **اسم ظاهر** » گفته می‌شود.

که فقط در صیغ‌های ۱ و ۴ همه‌ی فعلها معمولاً فاعل از نوع « **اسم ظاهر** » می‌باشد.

(**به هر اسمی به غیر از « ضمیر »** [اسم‌های اشاره - اسم‌های عام و یا خاص - اسم‌های موصول و ...] . مثال :

- يَجْتَهِدُ عَلِيٌّ فِي دُرُوسِهِ (عَلِيٌّ ؛ فاعل از نوع اسم ظاهر)
- يُدَافِعُ الْمُؤْمِنُ عَنِ وَطَنِهِ الْإِسْلَامِيِّ (الْمُؤْمِنُ ؛ فاعل از نوع اسم ظاهر)

- ذَهَبَتْ هَذِهِ التَّلْمِيذَةُ إِلَى الْبَيْتِ (هَذِهِ ؛ فاعل از نوع اسم ظاهر)
- سَلَّمَ طَالِبٌ إِلَى مُعَلِّمِنَا (طَالِبٌ ؛ فاعل از نوع اسم ظاهر)

(۲) **ضمیر بارز (آشکار) :** همان شناسه‌ها یا علامتهای موجود در فعلهاست که در صرف صیغه‌های افعال دیده می‌شود.

مثال :

ت	ت	ت	ت
ا	ا	ا	ا
و	و	و	و

☞ **الف) در فعل ماضی :** به جز صیغه‌های « ۱ و ۴ » (للغائب و للغائبة) عبارتند از :

- أَيُّهَا الطَّالِبُ ! نَجِّحْتُمْ فِي إِمْتِحَانَاتِكُمْ (فاعل : ضمیر بارز « تُم » در فعل « نَجِّحْتُمْ »)

- هُمْ عَبْدُوا اللَّهَ بِالْأَخْلَاصِ (فاعل : ضمیر بارز « او » در فعل « عَبْدُوا »)

☞ **ب) در فعل « مضارع » و متعلقاتش** (آنچه که از مضارع ساخته می‌شود) :

مثال :

ی	ی	ی	ی
ا	ا	ا	ا
و	و	و	و

☞ به جز صیغه‌های « ۱ و ۴ و ۷ و ۱۳ و ۱۴ » بقیه صیغه‌ها عبارتند از :

- الْمُسْلِمُونَ يَجْتَمِعُونَ فِي الْمَسْجِدِ (فاعل : ضمیر بارز « او » در فعل « يَجْتَمِعُونَ »)

- الطَّالِبَاتُ يَكْتُبْنَ دُرُوسَهُنَّ بِدِقَّةٍ (فاعل : ضمیر بارز « نون » در فعل « يَكْتُبْنَ »)

(۳) **ضمیر مستتر (پنهان) :** فاعل در دو حالت از نوع مستتر است :

الف) صیغه‌های « ۱ و ۴ » در همه‌ی افعال (ماضی - مضارع و ...) ، **به شرطی که فاعلشان اسم ظاهر نباشد**، فاعل از نوع « **ضمیر مستتر** » خواهد بود. (**جائز الإستار**)

یعنی در صیغه‌ی « ۱ » همه‌ی فعلها ؛ « **هُوَ مستتر** » و در صیغه‌ی « ۴ » همه‌ی فعلها ؛ « **هِيَ مستتر** » می‌باشد.

☑ لازم به ذکر است که در این صیغه‌ها **اولیّت** نوع فاعل با « **اسم ظاهر** » است. و در صورت عدم وجود فاعل از نوع اسم ظاهر، فاعل « **مستتر** » می‌باشد. مثال :

- الطَّالِبُ كَتَبَ (يَكْتُبُ) الدَّرْسَ (فاعل : ضمیر مستتر « هُوَ »)
- الطَّالِبَةُ كَتَبَتْ (تَكْتُبُ) الدَّرْسَ (فاعل : ضمیر مستتر « هِيَ »)

ب) در صیغه‌های « ۱۴ و ۱۳ و ۷ مضارع و متعلقاتش » قطعاً فاعل از نوع « **مستتر** » می‌باشد. (**واجب الإستار**). مثال :

- أَيُّهَا الطَّالِبُ ! تَجْتَهِدُ فِي دُرُوسِكَ (فاعل : ضمیر مستتر « أَنْتَ »)
- أَكْتُبُ دُرُوسِي فِي الْمَدْرَسَةِ (فاعل : ضمیر مستتر « أَنَا »)

(۲) **جمله اسمیه :** به جمله ای که با هر نوع اسمی شروع شود (ضمیر - اسم اشاره - اسم استفهامی - شرط موصول و...) « **جمله اسمیه** » گفته می شود، که دارای دو رکن « مبتدا » و « خبر » می باشد.

(۱) **مبتدا :** اسمی است که غالباً شروع کننده ی جمله بوده و اعراب آن « مرفوع » **بِ** / **ان** « در اسم مثنی / **ون** « در جمع مذکر سالم) می باشد. **با ال ، بدون ال**

و نیاز دارد در مورد آن توضیحی داده شود. در ضمن غالباً **معرفة** است (مبتدا می تواند یک اسم عام یا خاص یا ضمیر و یا اسم اشاره و .... باشد). مثال :
 - **الطَّالِبُ نَاجِحٌ :** (الطَّالِبُ ؛ مبتدا) - **هُوَ يُعَلِّمُ الدَّرْسَ :** (هُوَ ؛ مبتدا) - **هَذَا التَّلْمِيزُ فِي الْمَدْرَسَةِ :** (هذا ؛ مبتدا)

(۲) **خبر :** کلمه یا عبارتی است که غالباً بعد از مبتدا می آید و در مورد مبتدا توضیح داده و در نهایت معنای جمله را کامل می کند و اعراب آن نیز « مرفوع » **بِ** / **ان** « در اسم مثنی / **ون** « در جمع مذکر سالم) می باشد. مثال :
 - کلمات و عبارت « نَاجِحٌ - يُعَلِّمُ - فِي الْمَدْرَسَةِ » در مثالهای بالا « خبر » محسوب می شوند.

انواع خبر در جمله اسمیه :

(۱) **خبر مفرد : یک تک اسم** است که معنای مبتدا و در نهایت جمله را کامل می کند. (این تک اسم می تواند ؛ مفرد - مثنی - جمع و مذکر و یا مؤنث باشد)
 - **أَشْجَارُ الْحَدِيقَةِ بَاسِقَةٌ :** (باسقةٌ ؛ خبر مفرد) - **الْمُجَاهِدَةُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مُحَمَّدٌ :** (محمودٌ ؛ خبر مفرد) - **هَذَا الْكِتَابُ مَفِيدٌ جَدًّا :** (مفیدٌ ؛ خبر مفرد)
 (۲) **خبر از نوع جمله :**

الف) جمله فعلیه : اگر بعد از مبتدا **یک فعل به همراه فاعل** خود معنای فاعل را کامل کند، به مجموع آن فعل و فاعل، خبر از نوع « **جمله فعلیه** » گفته می شود.
 - **التَّوَاضُعُ يَرْفَعُ قِيَمَةَ الْإِنْسَانِ :** (يَرْفَعُ ؛ خبر از نوع فعلیه) - **الطَّالِبَانِ نَجَحْتَا فِي دَرُوسِهِمَا :** (نَجَحْتَا) (خبر از نوع فعلیه)

ب) جمله اسمیه : اگر بعد از مبتدا **یک جمله به عنوان خبر بیاید که خود دارای مبتدا و خبر باشد**، به مجموع مبتدا و خبر **دوم** ، خبر از نوع « **جمله اسمیه** » گفته می شود. (در خبر از نوع اسمیه همواره یک ضمیری [بارز یا مستتر] وجود دارد که مرجع آن مبتدای اول می باشد). مثال :
 - **الطَّالِبَةُ قَلْبُهَا طَاهِرٌ :** (الطَّالِبَةُ ؛ مبتدا - قَلْبُهَا طَاهِرٌ ؛ خبر از نوع اسمیه (قَلْبُهَا + طَاهِرٌ ؛ مبتدا + خبر)
 - **اللِّسَانُ جَرْمُهُ صَغِيرٌ :** (اللِّسَانُ ؛ مبتدا - جَرْمُهُ صَغِيرٌ ؛ خبر از نوع اسمیه (جَرْمُهُ + صَغِيرٌ ؛ مبتدا + خبر)

(۳) **خبر از نوع شبه جمله :** هرگاه بعد از مبتدا یک ترکیب « **جار و مجرور** » یا یک « **ظرف زمان یا مکان** » (قید زمان یا مکان) قرار گیرد و معنای مبتدا را کامل کند، به آن ترکیب « **جار و مجرور** » « **شبه جمله** » گفته می شود. مثال :
 - **الطَّالِبُ فِي الْمَدْرَسَةِ :** (فِي الْمَدْرَسَةِ ؛ خبر از نوع شبه جمله) - **الطَّائِرُ فِي السَّمَاءِ :** (فِي السَّمَاءِ ؛ خبر از نوع شبه جمله)

نکته ۳ : لازم به ذکر است که اولویت آمدن خبر در جمله ی اسمیه ؛ ۱- مفرد ۲- جمله فعلیه ۳- جمله اسمیه ۴- شبه جمله می باشد.
نکته ۴ : هرگاه خبر در جمله اسمیه از نوع **شبه جمله** باشد و مبتدا اسمی **نکره** باشد، **باید** خبر بر مبتدای خود مقدم خود شود، که در اینصورت به خبر « **خبر مقدم** » و به مبتدا « **مبتدای مؤخر** » می گویند.

اما اگر مبتدا اسمی **معرفة** باشد و خبر باز هم از نوع **شبه جمله**، می تواند مقدم شود و می تواند مقدم نشود. مثال :
 - فِي الْمَدْرَسَةِ طَالِبٌ ✓ - طَالِبٌ فِي الْمَدْرَسَةِ ✗ - الطَّالِبُ فِي الْمَدْرَسَةِ ✓ - فِي الْمَدْرَسَةِ الطَّالِبُ ✓

نکته ۵ : هرگاه جمله با یک ترکیب **جارو مجرور** شروع شود و بعد از آن یک **اسم نکره** (بدون ال و بدون مضاف الیه) بیاید، قطعاً خبر « **مقدم** » بوده و مبتدای جمله « **مؤخر** » است. ولی اگر مبتدا **معرفة** باشد باید به ادامه ی جمله دقت کنیم. در صورتی که ادامه ی جمله یک **اسم مرفوع** یا **جمله** (فعلیه - اسمیه) آمده باشد، اولویت برای تعیین خبر با این دو نوع می باشد. مثال :

[/@Arabicfadaei](https://t.me/Arabicfadaei) تلگرام

[/@Arabicfadaei](https://t.me/Arabicfadaei) تلگرام

- فِي الْمَكْتَبَةِ كِتَابٌ مَفِيدٌ : (فِي الْمَكْتَبَةِ ؛ خبر مقدم - كِتَابٌ ؛ مبتدای مؤخر)
 - فِي الْمَكْتَبَةِ الْكِتَابُ مَفِيدٌ : (الْكِتَابُ ؛ مبتدا - مَفِيدٌ ؛ خبر مفرد)

نکته ۶ □ : در جمله‌ی اسمیه یک مبتدا ممکن است چند خبر داشته باشد. مثال : اللهُ عَفْوَرٌ رَحِيمٌ : عَفْوَرٌ ؛ خیر ۱ - رَحِيمٌ ؛ خبر ۲)

نکته ۷ □ : هرگاه خبر جمله از نوع « مفرد » باشد، در صورتی که اسم بر وزن‌های « اسم فاعل و اسم مفعول » باشد باید در « جنس و تعداد » با مبتدای

خود مطابقت داشته باشد. ولی اگر بر وزن این اسامی نبود، لزومی به مطابقت وجود ندارد.

- الطَّالِبُ نَاجِحٌ : (تبعیتِ خبر از مبتدا در نظر جنس و تعداد)
- الطَّالِبَةُ نَاجِحَةٌ : (تبعیتِ خبر از مبتدا در نظر جنس و تعداد)

- الطَّالِبَانِ نَاجِحَانِ : (تبعیتِ خبر از مبتدا در نظر جنس و تعداد)
- الطَّالِبَتَانِ نَاجِحَتَانِ : (تبعیتِ خبر از مبتدا در نظر جنس و تعداد)

- الطَّلَابُ نَاجِحُونَ : (تبعیتِ خبر از مبتدا در نظر جنس و تعداد)
- الطَّالِبَاتُ نَاجِحَاتٌ : (تبعیتِ خبر از مبتدا در نظر جنس و تعداد)

- الغِيبَةُ حَرَامٌ : (خبرِ مفرد، جامد است)
- النَّبِيُّ رَحْمَةٌ لِّلْعَالَمِينَ : (خبرِ مفرد، جامد است)
- الْعِلْمُ عِلْمَانٌ : (خبرِ مفرد، جامد است)

نکته ۸ □ : اگر در جمله‌ی اسمیه خبر از نوع « فعلیه » باشد، باید در صیغه (جنس و تعداد) از مبتدای خود تبعیت کند. مثال :

- الطَّالِبُ يَنْجِحُ (نَجَحَ) : (تبعیتِ خبر فعلیه از مبتدا در صیغه)
- الطَّالِبَةُ تَنْجِحُ (نَجَحَتْ) : (تبعیتِ خبر فعلیه از مبتدا در صیغه)

- الطَّالِبَانِ يَنْجِحَانِ (نَجَحَا) : (تبعیتِ خبر فعلیه از مبتدا در صیغه)
- الطَّالِبَتَانِ تَنْجِحَانِ (نَجَحَتَا) : (تبعیتِ خبر فعلیه از مبتدا در صیغه)

- الطَّلَابُ يَنْجِحُونَ (نَجَحُوا) : (تبعیتِ خبر فعلیه از مبتدا در صیغه)
- الطَّالِبَاتُ يَنْجِحْنَ (نَجَحْنَ) : (تبعیتِ خبر فعلیه از مبتدا در صیغه)

نکته ۹ □ : گاهی مبتدا و خبر (نهاد و گزاره) و فاعل و مفعول، بعد از خودشان ؛ صفت یا مضافُ الیه می‌گیرند، یعنی خودشان موصوف یا مضاف

واقع می‌شوند. مثال :

- صُدُورُ الْأَحْرَارِ قُبُورُ الْأَسْرَارِ : (صُدُورٌ : مبتدا / الْأَحْرَارُ : مضافُ الیه - قُبُورٌ : خبر / الْأَسْرَارُ : مضافُ الیه)

- يَزْرَعُ الْفَلَّاحُ الْمَجْدُ أَشْجَارَ التَّفَاحِ : (الْفَلَّاحُ : فاعل / الْمَجْدُ : صفت - أَشْجَارَ : مفعول / التَّفَاحِ : مضافُ الیه)

@Arabicfadaei / تلگرام

محل یادداشت نکات

*****

لغات و کلمات درس پنجم

*****

۴۳) إضافة إلى : افزون بر	۲۲) عَوْضٌ : جبران کرد (يُعَوِّضُ / تَعْوِضُ)	۱) أَدَارَ : چرخاند - اداره کرد (يُدِيرُ / إدارة)
۴۴) السَّائِلُ : مایع - پرسنده	۲۳) لَعِقَ : لیسید (يَلْعَقُ)	۲) أَعُوذُ : پناه می‌برم
۴۵) الذَّنْبُ : دُم	۲۴) الحَطَبُ : هیزم	۳) أفرَزَ : ترشح کرد (يُفِرِّزُ / إفراز)
۴۶) صُدُورُ : سینه‌ها	۲۵) البوم : جغد	۴) أنشَدَ : سرود (يُنْشِدُ / إنشاد)
۴۷) ضَوْءٌ : نور	۲۶) اسْتَطَاعَ : توانست (يَسْتَطِيعُ / اسْتَطَاعَة)	۵) اِبْتَعَدَ : دور شد (مضارع : يَبْتَعِدُ / ابتعاد)
۴۸) السَّكِينَةُ : آرامش	۲۷) سَارَ : حرکت کرد (يَسِيرُ)	۶) إِخْلَاصٌ : مخلص شدن - خالص کردن عمل
۴۹) الْمُطَهَّرُ : پاک شده	۲۸) بارَكَ اللهُ فیک : آفرین بر تو	۷) اسْتَعَانَ : یاری جست (يَسْتَعِينُ / اسْتِعَانَة)
۵۰) الظَّلامُ : تاریکی	۲۹) إضَاعَةٌ : نابود کردن	۸) اسْتَفَادَ : استفاده کرد (يَسْتَفِيدُ / استفادة)
۵۱) إِتْجَاهٌ : جهت	۳۰) الجُرْحُ : زخم	۹) مَلَكَ : مالک بود - دارد - فرمانروایی کرد (يَمْلِكُ)
۵۲) اليُسْرُ : آسانی	۳۱) بَرَى : خشکی - صحرايي	۱۰) اِحْتَوَى : در بر داشت - شامل شد (يَحْتَوِي / اِحْتِواء)
۵۳) الفِضَّةُ : نقره	۳۲) خِرَانَةٌ : انبار (جمع : خِرَانَات)	۱۱) التَّامُّ : بهبود یافت (يَلْتَمُّ / التَّام)
۵۴) القُبْحُ : زشتی	۳۳) زَيْتٌ : روغن	۱۲) نَسِيَ : فراموش کرد
۵۵) المُضَىء : نورانی	۳۴) الحِرْبَاءُ : آفتاب پرست	۱۳) اِنْبَعَثَ : فرستاده شد (يَنْبَعِثُ / اِنْبِعَاث)
۵۶) الوَقَايَةُ : پیشگیری	۳۵) اِلْتِقَاطٌ صَوْرٍ : عکس گرفتن	۱۴) تَأَثَّرَ : تحت تأثیر قرار گرفت (يَتَأَثَّرُ / تَأَثَّر)
۵۷) اللِّسَانُ : زبان	۳۶) اِنَارَةٌ : نورانی کردن	۱۵) سَبَّوْا : حرکت کنید
۵۸) النَّوْمُ : خواب	۳۷) نَطَمَعُ : طمع می‌ورزیم	۱۶) تَحَرَّكَ : حرکت کرد (يَتَحَرَّكُ / تَحَرُّكٌ)
۵۹) القَطِّعُ : گربه	۳۸) حَتَّى : تا (حَتَّى تَبْتَعِدَ : تا دور شود)	۱۷) حَرَّكَ : حرکت داد (يُحَرِّكُ / تحريك)
۶۰) القَيْدُ : بند	۳۹) الخَلْقُ : بسیار آفریننده	۱۸) قَسَمَ : قسمت کرد
۶۱) البَطُّ : اردک	۴۰) دُونَ أَنْ : بدون آنکه	۱۹) حَوَّلَ : تبدیل کرد (يُحَوِّلُ / تحویل)
	۴۱) دُونَ أَنْ يَتَحَرَّكَ : بدون آنکه حرکت کند	۲۰) دَلَّ : راهنمایی کرد (يَدُلُّ)
	۴۲) البَكْتِيرِيَا : باکتری	۲۱) أعشاب طيبة : گیاهان دارویی (عَشْبٌ طَيِّبٌ)

*****

کلمات مترادف درس پنجم

*****

۳) الأجساد = الأقسام - الأبدان (بدن ها)	۲) الأفضَلُ = خَيْرٌ ؛ أَعْلَى (بهتر - برتر)	۱) اسْتَطَاعَ = قَدِرَ (توانست)
۶) الثَّمَرَةُ = الفاكهة (میوه - ثمر)	۵) العُشْبُ = الثَّيَابُ (گیاه)	۴) الكَلَامُ = القَوْلُ (سخن)
۹) حَلْفٌ = وِرَاءُ (پشت)	۸) مِنْ فَضْلِكَ = رَجَاءٌ (لطفاً)	۷) التَّنْفَائِيَّةُ = الزُّبَالَةُ (زباله)
۱۲) جَدَّ = اِجْتَهَدَ (تلاش کرد)	۱۱) طَلَّبَ = أَرَادَ (خواست)	۱۰) المَرءُ = الإنسان (انسان - شخص)
۱۵) قَذَفَ = رَمَى (انداخت)	۱۴) الفُصَّةُ = الحُزْنُ (غم)	۱۳) بَنَى = صَنَعَ (ساخت)
۱۸) الغيم = السَّحَابَةُ (ابر)	۱۷) خِلَالٌ = بَيْنَ (در میان)	۱۶) الينبوع = العَيْنُ (چشمه)
۲۱) الحُجْرَةُ = العُرْفَةُ (اتاق)	۲۰) الرَّائِعَةُ = الجَمِيلَةُ (جالب و زیبا)	۱۹) حَوَّلَ = بَدَّلَ (تبدیل کرد)
۲۴) المَخزَنُ = الخِرَانَةُ (انبار)	۲۳) النَّجَاحُ = الفَوْزُ (موفقیّت)	۲۲) دَلَّ = هَدَى (راهنمایی کرد)
۲۷) الضَّوءُ = النُّورُ (نور)	۲۶) المَاهِرُ = الحَاقِظُ (ماهر - استادکار)	۲۵) السَّكُونُ = الهُدوءُ (آرامش)

***** « کلمات متضادّ درس پنجم » *****

(۳) السَّائِلُ ≠ الجَامِدُ (مایع ≠ جامد)	(۲) السَّكُوتُ ≠ التَّكَلُّمُ (ساکت بودن ≠ سخن گفتن)	(۱) اِبْتَعَدَ ≠ اقْتَرَبَ (دور شد ≠ نزدیک شد)
(۶) السَّلْمُ ≠ الحَرْبُ (صلح ≠ جنگ)	(۵) الحَسَنَةُ ≠ السَّيِّئَةُ (نیکی ≠ بدی)	(۴) بَرِيٌّ ≠ مَائِيٌّ - بَحْرِيٌّ (خشکی ≠ آبی - دریایی)
(۹) النَّفْعُ ≠ الضَّرَرُ (سود ≠ ضرر)	(۸) الضَّيَاءُ ، الضَّوْءُ ≠ الظُّلَامُ (روشنایی، نور ≠ تاریکی)	(۷) الجَمَالُ ، الحُسْنُ ≠ القُبْحُ (زیبایی ≠ زشتی)
(۱۲) المَدْحُ ≠ الذَّمُّ (ستایش ≠ سرزنش)	(۱۱) السُّؤَالُ ≠ الجَوَابُ (سؤال ≠ جواب)	(۱۰) الصِّدْقُ ≠ الكِذْبُ (راستگویی ≠ دروغگویی)
(۱۵) الفَرَحُ ≠ الحَزِينُ (شاد ≠ غمگین)	(۱۴) الفَارِغُ ≠ المَمْلُوءُ (خالی ≠ پر)	(۱۳) يَزْرَعُ ≠ يَحْصُدُ (می کارد ≠ برداشت می کند)
(۱۸) اِمَامٌ ≠ خَلْفٌ (روبرو، جلو ≠ پشت)	(۱۷) العُمقُ ≠ السَّطْحُ (ژرفا و عمق ≠ رو، سطح)	(۱۶) الإِحْسَانُ ≠ الإِسَاءَةُ (نیکی کردن ≠ بدی کردن)
(۲۱) أَغْلَقَ ≠ فَتَحَ (بست ≠ باز کرد)	(۲۰) تَعَيْشٌ ≠ تَمُوتُ (زندگی می کند ≠ می میرد)	(۱۹) الخَاصَّةُ ≠ العامَّةُ (مخصوص ≠ عمومی)
(۲۴) واقِفٌ ≠ جالِسٌ (ایستاده ≠ نشسته)	(۲۳) العداوَةُ ≠ الصداقةُ (دشمنی ≠ دوستی)	(۲۲) مَحْبُوبٌ ≠ مَنفُورٌ (دوست داشتنی ≠ نفرت انگیز)
(۲۷) الحُسْنُ ≠ القُبْحُ (زیبایی ≠ زشتی)	(۲۶) يَرْفَعُ ≠ يُنْزِلُ (بالایی برد ≠ پایین می آورد)	(۲۵) النَّشِيطُ ≠ الكَسَلُ (فعال ≠ تنبل)
(۳۰) هُنَا ≠ هُنَاكَ (اینجا ≠ اینجا)	(۲۹) يَكْذِبُ ≠ يَصْدُقُ (دروغ می گوید ≠ راست می گوید)	(۲۸) أَرَادِلٌ ≠ أَفْاضِلٌ (فرومایگان ≠ شایستگان)
(۳۳) الحَاضِرُ ≠ الغَائِبُ (حاضر ≠ غائب)	(۳۲) المَؤْمِنُونَ ≠ الكَافِرُونَ (مؤمنان ≠ کافران)	(۳۱) المُتَحَرِّكُ ≠ الثَّابِتُ (با حرکت ≠ بی حرکت)

***** « جمع‌های مکسر درس پنجم » *****

(۳) الأَحْزَابُ ← الحِزْبُ (گروه)	(۲) أَثْمَارٌ - ثِمَارٌ ← ثَمَرٌ (میوه)	(۱) أَبْرَارٌ ← بَرٌّ - بُرٌّ - بَارٌّ (نیکوکار)
(۶) الأَجْسَادُ ← الجَسَدُ (اندام - بدن)	(۵) الأَعْشَابُ ← العُشْبُ (علف - گیاه)	(۴) أَعْضَاءٌ ← عَضْوٌ (جزئی از بدن یا هر چیز دیگر)
(۹) الخَوَاصُّ ← الخَاصُّ (ویژه)	(۸) الأَوْلَادُ ← الوَلَدُ (فرزند)	(۷) أَذْكَيَاءٌ ← ذَكِيٌّ (باهوش)
(۱۲) الصُّدُورُ ← الصَّدْرُ (سینه)	(۱۱) الرُّسُلُ ← الرِّسُولُ (فرستاده - پیامبر)	(۱۰) أَنْصَارٌ ← نَاصِرٌ - نَصِيرٌ (یاور - یاری کننده)
(۱۵) الثَّلُوجُ ← الثَّلَجُ (برف)	(۱۴) أَصْحَابٌ - صَحَابَةٌ ← صَاحِبٌ (یار - هم‌نشین - رفیق)	(۱۳) المُدُنُ ← المَدِينَةُ (شهر)
(۱۸) الذُّنُوبُ ← الذَّنْبُ (گناه)	(۱۷) المَصَابِيحُ ← المِصْبَاحُ - المِصْبَحُ (چراغ)	(۱۶) الأَوْقَاتُ ← الوَقْتُ (زمان)
(۲۱) الأَذْنَابُ ← الذَّنْبُ (دُم)	(۲۰) الأَسْمَاكُ ← السَّمَكُ (ماهی)	(۱۹) الخَزَائِنُ ← الخَزَائِنَةُ - الخَزِينَةُ (انبار)
(۲۴) أَلْوَانٌ ← لَوْنٌ (رنگ)	(۲۳) الجِبَالُ ← الجَبَلُ (کوه)	(۲۲) الزُّيُوتُ ← الزَّيْتُ (روغن)
(۲۷) الزُّوَارُ ← الزَّائِرُ (زیارت کننده)	(۲۶) العَمَالُ ← العَامِلُ (کارگر)	(۲۵) الأَمْرَاضُ ← المَرَضُ (بیماری)
(۳۰) الأَحْيَاءُ ← الحَيٌّ (زنده)	(۲۹) الأَحْرَارُ ← الحُرُّ (آزاده)	(۲۸) الأَمَاكِنُ ← المَكَانُ (جا)
(۳۳) القُصُورُ ← القَصْرُ (کاخ - قصر)	(۳۲) الأَمْثَالُ ← المَثَلُ (مثال)	(۳۱) الصُّوَرُ ← الصُّورَةُ (تصویر)
(۳۶) الكِلَابُ ← الكَلْبُ (سگ)	(۳۵) الشُّعْرَاءُ ← الشَّاعِرُ (شاعر)	(۳۴) العُيُونُ ← العَيْنُ (چشم - چشمه)
	(۳۸) الأَخْبَارُ ← الخَبْرُ (خبر)	(۳۷) الأَضْوَاءُ ← الضَّوْءُ (نور)